

ЗМІСТ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Татьяна Вернигора. Содержание воспитания и обучения в дошкольном образовании Великобритании.

Tetiana Vernyhora. The content of preschool education in Great Britain.

A Розкриті цілі, методи та принципи виховної роботи в англійських дошкільних закладах

A Раскрыты цели, методы и принципы воспитательной работы в английских дошкольных учреждениях.

S It reveals the goals, methods and principles of educational work in English pre-schools.

Ключові слова: дошкільна освіта; зарубіжний досвід; розвиток; навчання; виховання; мета; методи; принципи.

Ключевые слова: дошкольное образование; зарубежный опыт; развитие; обучение; воспитание; цели; методы; принципы.

Key words: preschool education, foreign experience, development, education, upbringing, goals, methods, principles.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетним напрямом є розбудова національної системи освіти у контексті її демократизації та гуманізації, формування креативної, всебічно розвиненої, компетентної особистості, носія національних, загальнолюдських цінностей. Це вимагає зміни світоглядних позицій, творчого переосмислення цілей, структури, змісту та процесуальності дошкільної освіти, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного, цілісного розвитку особистості. Освіта ставить головними пріоритетами в організації роботи з дошкільнятами: виховання здорової дитини і компетентної особистості, дотримання права дитини на здобуття якісної дошкільної освіти. За останнє десятиліття освіта як в Україні, так і в інших державах стала одним із найпріоритетніших напрямів у державній політиці, незважаючи на те, які політичні сили знаходяться при владі. Дошкільна педагогіка Великобританії, країни з давніми демократичними традиціями, за більш ніж столітній період свого існування накопичила багатий досвід виховання дітей. Розробки та впровадження англійських теоретиків і практиків у період закономірного зростання інтересу до дошкільного дитинства в нашій країні мають велику цінність, тому їхнє різнобічне вивчення і критичний аналіз актуальні.

Мета даної статті полягає у з'ясуванні змісту дошкільного виховання у Великобританії.

Завдання: з'ясувати цілі дошкільного виховання у Великобританії; розкрити методи дошкільного виховання і навчання у Британії; розкрити принципи виховання дошкільної освіти Великобританії.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання становлення та розвитку українського дошкільного виховання досить часто ставали об'єктом дослідження українських педагогів, вивчалися історико-педагогічні аспекти розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні, здійснювалася характеристика національного дошкільного виховання та сьогодення, з'ясовувалися цілі, методи та принципи виховання у вітчизняній дошкільній педагогіці.

Досвід зарубіжних педагогів вивчається у працях Н. Абашкіної, А. Алексюка, А. Баєвої, Н. Балацької, Б. Вульфсон, М. Гурій (Душек), О. Джуринаського, Г. Єгорова, Н. Макарової, С. Позняк, І. Сташевської, М. Тадеева, М. Триняк, З. Хало та ін. Однак не досить висвітленим залишається зміст виховання у дошкільній освіті Великобританії.

Виклад основного матеріалу. Концепції англійської дошкільної освіти, що склалися за тривалу історію її розвитку, властива, перш за все, особистісна спрямованість й індивідуальний підхід до дітей. Програми англійського виховання спрямовані на розвиток особистості дитини,

мотиваційних факторів, ініціативи до навчання. Отже, традиційно освіта Великобританії вважається спрямованою на дитину, а не на освітній предмет або вчителя. Такий підхід обумовлений історією англійської освіти. На його розвиток вплинули Ж. Руссо, Ф. Фребель, М. Монтесорі, які вважали необхідним розвивати індивідуальність дітей і захищати їхню самостійність. Це стало засадою змісту англійської освіти, сприяло формуванню основних цілей дошкільної освіти: задоволення потреб кожної дитини, її інтересів, поваги до відмінностей між дітьми.

У Концепції дошкільного виховання також визначена загальна мета – це гуманізація дошкільного виховання, тобто орієнтація педагога на особистість дитини [1, с. 73–76].

Мета дошкільної освіти Великобританії полягає у формуванні в дитини знань про навколишнє середовище та підготовку до школи, розвитку особистості дитини через набуття нею соціального досвіду, що включає: особистісний, соціальний та емоційний розвиток; розвиток комунікативних навичок (навички спілкування й слухання); знання та розуміння дитиною навколишнього світу; креативний та естетичний розвиток дитини; психічний розвиток дитини; навчання елементарних математичних уявлень й їхній розвиток.

Основними завданнями англійської дошкільної освіти є: збереження та зміцнення здоров'я дитини; своєчасний вияв і розвиток обдарованості та творчих здібностей дитини; формування цілісної гармонійної особистості дитини; виховання інтегрованої особистості в суспільстві, толерантної особистості на засадах мультикультурності; формування активної життєвої позиції дитини.

Важливою умовою оптимально успішної організації навчально-виховного процесу в системі дошкільної освіти Великобританії є дотримання цілої низки методів роботи та принципів, які становлять підґрунтя для розбудови куракулуму (змісту).

Основні методи навчання і виховання у дошкільних закладах Великобританії: а) словесні методи (джерелом знання є усне або друковане слово); б) наочні методи (або візуальні – джерелом знань є предмети, явища, наочні посібники); в) практичні методи (діти отримують знання та вміння, виконуючи практичні дії).

У вітчизняній педагогіці словесні методи займають відоме місце у системі навчання. В Англії лідером залишаються практичні методи, до складу яких входить гра. Відомо, що в англійській дошкільній освіті вона є складовою частиною навчальної програми, у якій діти навчаються за власною ініціативою, пізнаючи середовище, у якому грають [4; 5]. Гра об'єднує в собі словесні й наочні методи. Акцент робиться на розвивальному аспекті. Гра

стимулює комунікативний, математичний, фізичний, особистісний, соціальний, інтелектуальний і творчий розвиток в одному різновиді діяльності. Вихователь виступає в ролі помічника й організатора середовища. Виховання й навчання протікають в діяльності, цікавій для дитини. Педагогічний процес носить неформальний характер. Зауважимо, що в англійській дошкільній педагогіці не існує чітко регламентованої й усталеної системи принципів.

Видатні англійські педагоги Г. Спенсер, Дж. Локк, Дж. Беллер, Р. Оуен та ін. зробили вагомий внесок у розвиток світової педагогіки. Проте особливою популярністю й досі користуються метод М. Монтессорі і метод Р. Вальдорфа.

Метод Монтессорі призначений для підтримки природного розвитку дитини. Повага до дитини є наріжним каменем у методі М. Монтессорі. В основу цього методу покладено п'ять основних принципів, які включають: повагу до дитини; допитливість розуму; чуттєвість; підготовлене середовище; самоосвіту.

Педагогічну систему М. Монтессорі називають системою саморозвитку дитини в дидактично підготовленому середовищі. Це – вивчення дитиною життєвого шляху, що проходить у безпосередній близькості від дорослих, саме вивчення, а не втручання зі своїми виховними прийомами і принципами.

Навчання за методом Монтессорі спрямоване на те, щоб дозволити дітям робити власний вибір і діяти у відповідності зі своїми інтересами. На думку Монтессорі, вчитель повинен направляти, мотивувати, допомагати, проте робити це непомітно, щоб не заважати дитині отримувати власний досвід [2].

Підготовлене середовище повинне оточувати дитину протягом усього дня і максимально наближатися до домашнього. При цьому в дитини у будь-який момент повинен бути доступ до так званих «Монтессорі-матеріалів». Це щось середнє між навчальними посібниками та розвивальними іграми: геометричні тіла (циліндри, конуси, і т. д.), таблички, дощечки, рамки, рухливий алфавіт, а також звичайні предмети типу чайної ложки, глечика для поливу квітів, совка для збору сміття. Деякі з них мають характерний колір (наприклад, рожева башта з кубиків-секцій, коричневий сходи, червоні штанги) або фактуру (шорсткі таблички). Є й досить складні моделі – наприклад, глобус «континенти», на штирі якого дитина повинна у правильному порядку надіти фігурні дощечки, що повторюють обриси континентів. Усі посібники обов'язково повинні бути виготовлені з натуральних матеріалів.

Система навчання за методом Р. Вальдорфа спрямована на передбачувану структуру і порядок. Ця система, як і всі інші в англійській педагогічній спадщині, зорієнтована на дитину. Учні навчаються на основі передбачуваності та повсякденного порядку, оскільки така повторюваність дає дітям відчуття знайомої обстановки і комфорту. Також програма навчання Вальдорфа спрямована на навчання дитини в комплексі: її тіла, розуму й душі. Дошкільні виховні установи намагаються створити домашню обстановку для учнів, використовуючи практичні заняття, в яких задіяна командна робота та концентрації уваги.

Принциповим для дошкільної вальдорфської педагогіки є положення про те, що дитинство – це унікальний період життя людини. Надзвичайно важливо дати розкритися з найбільшою повнотою формам, способам життя і діяльності дітей, які характерні саме для дошкільного віку. Тому вальдорфська педагогіка відхиляє ті форми роботи з малюками та впливу на них, які прагнуть «прискорити» розвиток. Це стосується, перш за все, різних програм інтелектуального тренінгу, раннього навчання письма та читання, покликаних прискорити розвиток дітей. Прихильники вальдорфської педагогіки виходять із того по-

ложення, що розвиток інтелекту повинен бути включений до загального розвитку особистості – насамперед психосоматичного, емоційного, соціального і практичного.

Основні принципи роботи вальдорфського дитячого садка: створення атмосфери сприятливого розвитку; виховання через наслідування і приклад; культивування різноманітних форм ігрової діяльності; створення простору, що сприяє розвитку вільної гри; організація здорового ритму життя групи; заняття різними видами трудової діяльності і різними мистецтвами (живопис, музика, ліплення).

Вальдорфська дошкільна педагогіка проповідує своєрідну філософію іграшки: дітям пропонуються прості іграшки з природних матеріалів. Вони надають можливість доповнити предмет у грі до повного образу, активуючи при цьому свою фантазію.

Крім вільної гри, у вальдорфському дитячому саду культивуються пальчикові ігри, традиційні народні забави, музично-ритмічні та рухливі заняття, малювання, ліплення зі спеціально заготовленого воску. І заняття з іншими видами мистецтв відбувається за принципом наслідування у формі гри. Кожен день дітям розповідають казку, яка теж може бути розіграна у вигляді вільної гри або лялькового спектаклю [3].

Головним принципом виховної роботи в англійських дошкільних закладах є виховання шляхом діяльності. Діяльність дитини вважається найкращим засобом виявлення здібностей і особистісних якостей, закладених природою у дитини, і повинна здійснюватися на основі безпосередніх інтересів дітей. Інтересам дитини повинна бути підпорядкована, на думку англійських теоретиків дошкільного виховання, вся діяльність вихователя. Більшу частину дня діти грають самостійно або індивідуально, проте за цією самостійністю стоїть непомітний поштовх вихователя, який організовує цей процес.

Принципи англійської дошкільної освіти дуже різноманітні. Аналіз програм дозволив виділити 6 основних принципів, спрямованих на повноцінний розвиток дитини: цілісний підхід до розвитку і навчання; інтегроване навчання; активність; дорослі як учителі; інтерактивне навчання; гра як засіб навчання.

Перший принцип – цілісний підхід – визначає шість ключових галузей розвитку, якими повинні оволодіти діти 4–5 років: естетичний і творчий розвиток; ознайомлення з навколишнім середовищем; мова та грамотність; математичний розвиток; фізичний розвиток; самостійність і соціальна обізнаність.

Другий принцип – інтегроване навчання. Під час заняття передбачається використання різноманітних видів дитячої діяльності, які можна інтегрувати між собою, наприклад, драматизацію казки з конструюванням з будівельного матеріалу, виготовленням декоративних атрибутів до гри; слухання музичного твору з читанням віршів, розгляданням творів образотворчого мистецтва і малюванням. Діти отримують знання зі всього, що з ними відбувається.

Активність – третій принцип. Найефективніше дитина вчиться, беручи активну участь у виконанні завдання й у цікавому для неї середовищі, що невіддільно одне від одного. Тож оволодіння основними навичками предмета не повинно займати багато часу, варто приділяти увагу практичній діяльності, процесу пізнання, розуміння, формування власної ідеї, а не повторенню вправ.

Вихователі (або батьки, які займаються з дітьми вдома) мають дотримуватись певних рекомендацій щодо практичної діяльності: середовище має бути безпечним; допускається невеликий безлад, адже експерименти, створення унікальних виробів, колективне малювання – нерідко брудна справа; дітей не можна сварити за помил-

ки, бо вони не повинні боятися спробувати щось нове.

Вихователь виступає у ролі помічника – це ще один принцип у англійській дошкільній освіті. Проте, перш за все, вихователь повинен отримати довіру дитини, а вже потім навчати. Отже, вихователь планує сприятливу діяльність для розвитку дитини, враховуючи її попередній досвід. Очікування вихователя повинні бути реалістичними, заснованими на рівні розвитку тієї чи іншої дитини в усіх галузях. Мета – заохочувати дитину до навчання, отримувати насолоду від пізнання та не боятися невдач.

Ще один принцип – інтерактивне навчання, суть якого полягає в тому, що процес навчання відбувається в активній взаємодії всіх учасників: діти – діти, діти – дорослий. Це сприяє виникненню комфортного середовища, яке покращує рівень навчання й стосунки з однолітками. Діти вчать висловлювати свою думку, пояснювати її, ділитися досвідом у вирішенні проблем. Вихователь, знову ж таки, виступає у ролі помічника: виправляє вимову, заохочує до висловлення самостійної думки, формує позитивне ставлення до себе, відчуття значущості. Інтерактивне навчання проводиться в парах і групах, у формі діалогу.

Гра – найважливіший принцип навчання. Вона життєво необхідна для навчання дітей. Гра – мотиваційний засіб. Через неї діти досліджують, відкривають щось нове, розвивають навички, висловлюють почуття, ризикують і помиляються, вчать долати труднощі. Гра вчить організованості, вчить приймати рішення, робити вибір, учить наполегливості. Гра – це робота дитини, частина

навчального процесу.

Висновки. Отже, з огляду на представлений матеріал, можемо дійти висновку, що зміст виховання має бути заснований на цілях, методах, принципах виховання і навчання. Ціль – задоволення потреб кожної дитини, її інтересів, поваги до відмінностей між дітьми. Методи вітчизняної педагогіки майже не відрізняються від англійської. Різниця лише в тому, що у вітчизняній педагогіці словесні методи займають відоме місце у системі навчання, а з дітьми Великобританії використовуються практичні методи. У роботі розкриті методи (словесні, наочні (або візуальні), практичні, методи М. Монтесорі та Р. Вальдорфа) та основні принципи (цілісний підхід до розвитку й навчання; інтегроване навчання; активність; дорослі як учителі; інтерактивне навчання; гра як засіб навчання) виховної роботи в дошкільних закладах Великобританії. Основна увага приділяється особистому розвитку дитини в грі. Вважаємо, що пошук нових підходів, за рахунок вивчення досвіду зарубіжних країн, має продовжуватися і надалі для впровадження в українську систему освіти.

Література

1. Венгер Л.А. Воспитание и обучение детей в Великобритании /Л.А. Венгер // Дошкольное воспитание. – 1983. – №2. – С. 73–76.
2. Morrison. G.S. Principles of the Montessori Method – режим доступу: [http://www.education.com/reference/article/principles-montessori-method/]
3. Golden J., How Contributor Teaching Methods & Curriculum for Preschool – режим доступу: [http://www.ehow.com/info_7871858_teaching-methods-curriculum-preschool.html]
4. Curtis A. A Curriculum for the Pre-school Child. – London : Routledge (1998).
5. Hurst V. Planning for Early Learning: Educating Young Children. – London : Ed: P. Chapman (1997).

УДК 37.013.8-042

Ірина Комар

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ВПРОДОВЖ ХХ СТ.

Ірина Комар. Социальная работа с детьми с функциональными ограничениями в Великобритании на протяжении XX в.

А Охарактеризованы социальные институты, которые осуществляли социальное обеспечение Великобритании в XX в. Раскрывается влияние социальной работы XX в. на социальное обеспечение детей с функциональными ограничениями в наше время.

Ключевые слова: социальная поддержка, дети с функциональными ограничениями, приюты, специальные школы, благотворительные организации.

Ірина Komar. Social work with disabled children in the United Kingdom of Great Britain in the XX-th century.

S In the article are characterized social institutions which have been carried about disabled children in the UK. This article reveals the impact of the social work of the XX-th cen. to social security of disabled children nowadays. Also was signed out the specific of social support of disabled children.

Key words: social support, disabled children, orphanages, special schools, charitable organizations.

А Охарактеризовані соціальні інституції, що здійснювали соціальне забезпечення у Великій Британії в ХХ ст. Розкривається вплив соціальної роботи ХХ ст. на соціальне забезпечення дітей із функціональними обмеженнями в наш час.

Ключові слова: соціальна підтримка, діти з функціональними обмеженнями, притулки, спеціальні школи, благодійні організації.

Постановка проблеми. Для сучасного етапу розвитку соціального забезпечення дітей із функціональними обмеженнями в Україні характерною є трансформація соціальних, культурних та політичних складових соціальної підтримки. Перехід України до Європейського співтовариства передбачає покращення системи соціальної підтримки в країні. Досвід роботи з дітьми з функціональними обмеженнями у Великій Британії

формувався впродовж багатьох століть, тому його вивчення та впровадження відкриває нові перспективи розвитку сучасної системи соціальної підтримки дітей із функціональними обмеженнями в Україні.

Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень засвідчує, що вивченням досвіду роботи з людьми з обмеженими функціональними можливостями у Великій Британії займалися